

Έρευνα σε σχέση με την ύπαρξη αθέμιτων εμπορικών πρακτικών στην Κυπριακή αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων

Μ. Μάρκου, Α. Στυλιανού, Μ. Γιαννακοπούλου

Με βάση τον ορισμό που δίνεται στην «Πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις Αθέμιτες Εμπορικές Πρακτικές (ΑΘΕΠ) στις σχέσεις μεταξύ επιχειρήσεων στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων (SWD(2018) 91, final)», ΑΘΕΠ είναι οι πρακτικές που «αποκλίνουν σε μεγάλο βαθμό από την καλή εμπορική συμπεριφορά, αντίκεινται στην καλή πίστη και τις θεμιτές συναλλαγές και επιβάλλονται μονομερώς από έναν εμπορικό εταίρο σε άλλο».

Η πλήρης καταγραφή των ΑΘΕΠ στην Κύπρο αποφασίστηκε σε σύσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος (ΥΓΑΑΠ) στις 23 Μαΐου 2018 και το Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών (ΙΓΕ) ανέλαβε να συντονίσει τη διεξαγωγή έρευνας πεδίου. Στόχος της έρευνας, εκτός από την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης, ήταν η αποτύπωση της σοβαρότητας του προβλήματος και η υποβοήθηση του ΥΓΑΑΠ στην ετοιμασία εθνικής νομοθεσίας η οποία θα μεταφέρει στο εθνικό δίκαιο τις πρόνοιες της προς ψήφιση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τις ΑΘΕΠ.

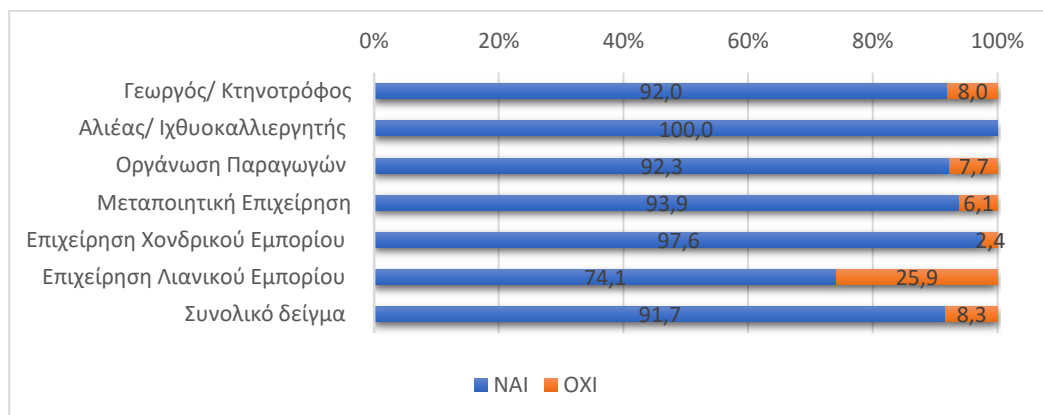
Η συλλογή των πληροφοριών έγινε με τη χρήση ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου ενώ η συμμετοχή στην έρευνα ήταν προαιρετική. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν ήταν εμπιστευτικές και για προστασία της ανωνυμίας η ανάλυση των πληροφοριών έγινε με σχετική κωδικοποίηση των ερωτηματολογίων. Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν με προσωπικές συνεντεύξεις που διεξήχθησαν Παγκύπρια και διήρκεσαν από τις 8 Ιουνίου μέχρι τις 20 Ιουλίου 2018. Για τη συλλογή των πληροφοριών εργάστηκαν υπάλληλοι του ΙΓΕ, του Τμήματος Αλιείας και Θαλασσίων Ερευνών και του Τμήματος Γεωργίας, του ΥΓΑΑΠ. Λήφθηκαν συνολικά 223 παρατηρήσεις, οι οποίες προέκυψαν από 199 πλήρως συμπληρωμένα ερωτηματολόγια, ως εξής: μεμονωμένος γεωργός/κτηνοτρόφος (52), αλιέας/ιχθυοκαλλιεργητής (42), Οργάνωση Παραγωγών (13), μεταποιητική επιχείρηση/οργάνωση (33), επιχείρηση χονδρικού εμπορίου (43) και επιχείρηση λιανικού εμπορίου (40). Είκοσι τέσσερις (24) από τους συμμετέχοντες είχαν περισσότερες από μία επαγγελματικές ιδιότητες, π.χ. χονδρέμπορας και λιανέμπορας.

Τα δεδομένα αναλύθηκαν στο συνολικό δείγμα και ανά επαγγελματική κατηγορία. Τα κυριότερα ευρήματα της έρευνας είναι τα εξής:

- Το μέσο κόστος των ΑΘΕΠ, ως ποσοστό επί του ετήσιου κύκλου εργασιών, ανέρχεται στο 16,56%, με μέγιστο στους γεωργούς/κτηνοτρόφους (31,85%) και ελάχιστο στις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου (5,71%).
- Ποσοστό 67,3% του δείγματος συμφωνεί ότι στην αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων της Κύπρου υφίστανται ΑΘΕΠ. Το μεγαλύτερο ποσοστό εντοπίζεται στις Ομάδες Παραγωγών (92,3%) και το μικρότερο στις επιχειρήσεις λιανικού εμπορίου (32,5%).
- Η πιο συχνή ΑΘΕΠ στο σύνολο του δείγματος, με μέση τιμή συχνότητας 3,25 (σε κλίμακα από 1=ποτέ μέχρι 5=πολύ συχνά) είναι οι προθεσμίες πληρωμής για ευπαθή ή άλλα γεωργικά προϊόντα διατροφής μεγαλύτερες των 30 ημερών. Δεύτερη συχνότερη ΑΘΕΠ στο συνολικό δείγμα με μέση τιμή 2,83 είναι οι μονομερείς και αναδρομικές τροποποιήσεις των συμβάσεων.
- Σχετικά με τις (οικονομικές) επιπτώσεις των ΑΘΕΠ, το σύνολο του δείγματος θεωρεί ότι ΑΘΕΠ με τις σοβαρότερες επιπτώσεις στην εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων είναι οι ακόλουθες: οι μονομερείς και αναδρομικές τροποποιήσεις συμβάσεων ως προς τον όγκο, τα ποιοτικά πρότυπα, τις τιμές, κ.λπ., οι προθεσμίες πληρωμής για ευπαθή ή άλλα γεωργικά προϊόντα διατροφής μεγαλύτερες των 30 ημερών, οι ακυρώσεις της τελευταίας στιγμής και η απόκρυψη από το ένα μέρος βασικών πληροφοριών.
- Το 91,7% του συνολικού δείγματος της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, το σύνολο των αλιέων/ιχθυοκαλλιεργητών (100%), το 97,6% των επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου, το 93,9% των μεταποιητικών επιχειρήσεων, το 92,3% των Οργανώσεων Παραγωγών, το 92% των γεωργών/κτηνοτρόφων και το 74,1% των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου, δηλώνουν ότι υπήρξαν θύματα ΑΘΕΠ την τελευταία πενταετία, όπως φαίνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί.
- Ποσοστό 56% του συνολικού δείγματος δήλωσε ότι έχει υποστεί ΑΘΕΠ από επιχείρηση λιανικού εμπορίου, το 50% δήλωσε ότι υπήρξε θύμα ΑΘΕΠ από επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου, ενώ 45% των επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου, 50% των Οργανώσεων Παραγωγών, 41,9% των μεταποιητικών επιχειρήσεων και 31,7% των επιχειρήσεων χονδρικού εμπορίου, δήλωσε ότι έχουν υποστεί ΑΘΕΠ από μεμονωμένους γεωργούς/κτηνοτρόφους.

- Το μεγαλύτερο ποσοστό του συνολικού δείγματος (67,4%) θεωρεί ότι στην εθνική νομοθεσία για τις ΑΘΕΠ θα πρέπει να περιληφθεί το σύνολο της αγροδιατροφικής αλυσίδας, ενώ 38% των γεωργών/κτηνοτρόφων και το 61,5% των αλιέων/ιχθυοκαλλιεργητών υποδεικνύουν την ανάγκη συμπερίληψης στην εθνική νομοθεσία για τις ΑΘΕΠ τις ίδιες τις επαγγελματικές τους κατηγορίες.

Διάγραμμα 1. Ποσοστό επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι υπήρξαν θύμα ΑΘΕΠ την τελευταία 5ετία

- Το 91,2% του συνολικού δείγματος θεωρεί ότι οι ΑΘΕΠ στην αγροδιατροφική αλυσίδα δύνανται να περιοριστούν με νομοθετική ρύθμιση, ενώ 89,7% των αλιέων/ιχθυοκαλλιεργητών, προτείνουν ως λύση για τον περιορισμό των ΑΘΕΠ την ενίσχυση του ρόλου των αγροτών στην εμπορία μέσω των Ομάδων Παραγωγών, των βραχέων αλυσίδων εμπορίας και των διεπαγγελματικών οργανώσεων.
- Το εκτιμώμενο κόστος των ΑΘΕΠ ως ποσοστό (%) του ετήσιου κύκλου εργασιών συσχετίζεται αρνητικά και στατιστικά σημαντικά με τον ετήσιο κύκλο εργασιών, καθώς και με τον αριθμό των απασχολούμενων, υποδεικνύοντας ότι οι επιχειρήσεις με μικρότερο ετήσιο κύκλο εργασιών (ή μικρότερο αριθμό εργαζομένων) τείνουν να έχουν υψηλότερο κόστος από τις ΑΘΕΠ.

Τα κυριότερα συμπεράσματα και εισηγήσεις που προκύπτουν από την έρευνα είναι τα εξής:

- Οι ΑΘΕΠ αποτελούν υπαρκτό και σε κάποιες περιπτώσεις σοβαρό φαινόμενο στην κυπριακή αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων, ενώ το κόστος τους αποτελεί ένα αρκετά σημαντικό ποσοστό του ετήσιου κύκλου εργασιών των εμπορευόμενων. Για τον λόγο αυτό, οι ΑΘΕΠ θα πρέπει να ρυθμιστούν με εθνική νομοθεσία η οποία θα διασφαλίζει τα συμφέροντα των εμπορευόμενων, θέση με την οποία συμφωνεί η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα.
- Η εθνική νομοθεσία θα πρέπει να υιοθετεί τις συστάσεις της Πρότασης Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με τις ΑΘΕΠ, η οποία καλύπτει πλήρως τα θέματα των ΑΘΕΠ που έχουν καταγραφεί στην παρούσα έρευνα. Επιπρόσθετα, λαμβάνοντας υπόψη το εύρημα ότι ΑΘΕΠ επιβάλλονται όχι μόνο από τους «μεγάλους παίκτες» (αγοραστές), αλλά και από μεμονωμένους γεωργούς/κτηνοτρόφους (οι οποίοι αποτελούν τους βασικούς προμηθευτές), προτείνεται όπως η εθνική νομοθεσία συμπεριλάβει το σύνολο των εμπορευόμενων, δηλαδή τόσο τους αγοραστές όσο και τους προμηθευτές.
- Λαμβάνοντας υπόψη την ποικιλομορφία της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, η εθνική νομοθεσία για τις ΑΘΕΠ θα πρέπει να συμβάλλει στη διατήρηση μιας ανταγωνιστικής γεωργίας, να αντιμετωπίζει τη μεταβλητότητα των τιμών και των ποσοτήτων, περιορίζοντας τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις, ιδίως στους μικρούς αγρότες, και να διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη προοπτική της προσφοράς τροφίμων προς ικανοποίηση της αυξανόμενης και διαφοροποιημένης ζήτησης.
- Σε ό,τι αφορά την ίδια τη νομοθετική ρύθμιση για την αντιμετώπιση των ΑΘΕΠ, αυτή θα μπορούσε να είναι ένα μίγμα πολιτικών που να συνδυάζει ιδιωτικές, διοικητικές και δικαστικές μεθόδους παρακολούθησης και επιβολής. Η μικτή αυτή προσέγγιση θα πρέπει να επιτρέπει σε εθελοντικά συστήματα και πρότυπα να λειτουργήσουν και να συμπληρώνεται με αξιόπιστα και αποτελεσματικά θεσμικά όργανα ελέγχου και επιβολής του νόμου.

Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος
 Ινστιτούτο Γεωργικών Ερευνών
 5 Οκτωβρίου 2018